

www.e-rara.ch

Dictionarium Latinae linguae Ambrosii Calepini Bergomatis

Calepino, Ambrogio

Basileae, 1544

Universitätsbibliothek Basel

Persistent Link: <https://doi.org/10.3931/e-rara-1825>

[Z]

www.e-rara.ch

Die Plattform e-rara.ch macht die in Schweizer Bibliotheken vorhandenen Drucke online verfügbar. Das Spektrum reicht von Büchern über Karten bis zu illustrierten Materialien – von den Anfängen des Buchdrucks bis ins 20. Jahrhundert.

e-rara.ch provides online access to rare books available in Swiss libraries. The holdings extend from books and maps to illustrated material – from the beginnings of printing to the 20th century.

e-rara.ch met en ligne des reproductions numériques d'imprimés conservés dans les bibliothèques de Suisse. L'éventail va des livres aux documents iconographiques en passant par les cartes – des débuts de l'imprimerie jusqu'au 20e siècle.

e-rara.ch mette a disposizione in rete le edizioni antiche conservate nelle biblioteche svizzere. La collezione comprende libri, carte geografiche e materiale illustrato che risalgono agli inizi della tipografia fino ad arrivare al XX secolo.

Nutzungsbedingungen Dieses Digitalisat kann kostenfrei heruntergeladen werden. Die Lizenzierungsart und die Nutzungsbedingungen sind individuell zu jedem Dokument in den Titelinformationen angegeben. Für weitere Informationen siehe auch [\[Link\]](#)

Terms of Use This digital copy can be downloaded free of charge. The type of licensing and the terms of use are indicated in the title information for each document individually. For further information please refer to the terms of use on [\[Link\]](#)

Conditions d'utilisation Ce document numérique peut être téléchargé gratuitement. Son statut juridique et ses conditions d'utilisation sont précisés dans sa notice détaillée. Pour de plus amples informations, voir [\[Link\]](#)

Condizioni di utilizzo Questo documento può essere scaricato gratuitamente. Il tipo di licenza e le condizioni di utilizzo sono indicate nella notizia bibliografica del singolo documento. Per ulteriori informazioni vedi anche [\[Link\]](#)

Xylōcāsiā lignum casia.

Xylōn. ξύλον lignū dicitur. Vnde xylobalsamū, lignū balsami. Xylōphāgus. pen. cor. uermis qui albus, obesus, nigri lloq̄ capite est, ac nascitur in lignorum carie, lignum corrodens. In Ponto & Phrygia comeditur, ut auctor est Hieronymus contra Ioum. Et quomodo (inquit) apud nos ficedula & attagen, mulus & scarus in delicijs computantur, ita apud illos ξυλοφάγος comedisse, luxuria est.

Xystus, (ξύστος) à Græcis dicitur porticus ampla latitudine, exercitationi ac eommodata, in qua athletæ per hyberna tempora exercentur, inquit Virruuius lib. 6. Hinc xystici, (ξύστικοί) dicuntur athletæ in xystis pugnantes. hoc est per se hys mem sub tecto exercentes. Suet. in Augusto, Nec tamen eo minus ad xysticorum certationes, aut gladiatorum pugnas seuerissimè semper exegit. Xystici etiam dicuntur, qui xysto ludunt. Significat enim xystos spiculum, uel hastile, telum. Vnde Xystophorus, (ξύστοφορ) Latini spiculator. Intra dum xystus ponitur pro ambulatione, in qua arbuscule sunt in plurimas species effigiatae. Plinius, Ante cryptoporticum xystus est uiolis odoratus. Alter Plin. lib. 7. Epist. Ante porticum xystus concisus in plurimas species, distinctusq̄ buxo. Idem, Non tam statuarum, & tabularum pictarum ornatu ædes suas, quàm xystis & nemoribus excoluit. Virru. Latini xysta, ambulationes appellant, quas Græci ξυστοειδῆς dicunt. Cic. in Brut. Cum ambularem in xysto, & essem ocio sus domi. Xystus igitur & Xystum apud Latinos significatio differunt, licet Græcè sint idem. Nam quæ sub dio sunt ambulationes, siue athletarum arena, xysta quæ sub tecto, xystos appellant Latini. Quando uero xystus adiectiuū est, significat ornatum, tersum, politum.

DE LITERA Z.

LITERA muta est, pro qua primitus nonnunquam simplex s. ut sacinus pro saxinus, sethus pro zethus, quandoq̄ duplicatum scribebamus, ut patrisso pro πατρίσσα, ptyssso pro πτυσσω. Aliquando pro d ponebamus, ut Medentius pro Mezentiur.

Zathene, gemma est, modò nigri, modò flauī electri colore.

Z ANTE B.

Zēa. ζῆα. genus frumenti, simile farri, quæ uulgò spelata dicitur. Duo eius genera tradit Dioscorides libro 2. capite 20. Ex hac sit aliea. Ex zeatico, hordeaceo ue cibario, qui sunt principum equisones, equos alere consueuerunt.

Zedōros. ζεδωρος. dicitur terra zeam donans.

Zelo. as. & zelor deponens, significat emulor. Augustin. lib. 1. Confess. Vidi ego & expertus sum, zelantem paruulū, nec dum loquebatur, & incuebatur pallidus amaro conspectu collataneum suum. Ponitur interdum zelari, pro irasci, secundum illud quod per Prophetam dicitur, Indignatione magna zelatus sum Sion. Et zelare, est imitari, ut illud, Neque zelaueris facientes iniquitatem.

Zelōtes, (ζηλωτες) pen. prod. idem est quod emulor. Vnde Simon apostolus dicitur est zelotes. Quandoq̄ dicitur amator, qui nullum in amore fert riuaem. Et sic Dominus nos ter appellatur, quoniam ita nos amat, ut nolit fornicari post deos alienos.

Zelōtūpiā, (ζηλοτυπία) ægritudo animi ex eo proueniens, quod timeat, ne ad sit alteri, quod cum nemine uelit habere commune. Cic. 4. Tusc. Obreclatio autem est ea, quam intelligi zelotypiam uolo, ægritudo ex eo quod alter quoc̄ potiatur eo, quod ille ipse concupiuerit.

Zelōtūpūs, (ζηλοτύπος) pen. cor. zelator, seu emulor formæ. Nā sūtor æmulatio est: τύπος forma, qui igitur ita amat, ut sollicitus sit, ne quis amore suo perfruat, zelotypus est.

Luena. Satyra quinta, Ponere zelotypo iuuenis prelatas Hiarbæ.

Zēlus. ζῆλος. modò inuidiam, modò amorem, modò æmulationem significat.

Zēphyrūs, (ζέφυρος) adiectiuum, ut Zephyria oua, quæ uento admouentur, ut ab eo indicationem bonitatis accipiant. Plin. lib. 10. cap. 60. Quidam & uento putant ea generari, quæ de causa etiam Zephyria appellantur.

Zeros, crystalli species est, alba ac nigra macula distinguente crystallum. Plin. lib. 37. cap. 9.

Zētā, & zētēculā, diminut. apud Plin. in Epist. Et at locus ea pax unius lecti, cum sellis duabus: qui uelis obductis, & reducis modò adijcitur cubiculo, modò aufertur. Nomen deductum, quoniam tribus è partibus fenestras & prospectus habeat, atq̄ solem multipliciter accipiat, quasi & ζῆτα. quod est, feruere. Quando & heliocaminus in ipsa zeta ponitur, hoc est, ut uaporarium quoddam solare, non ad ignis usum, sed ad Solis, uel id quod uulgò luminare dicitur, & in Paduana Gallia lucerio, uel & ζῆτα, quod in ea commodissime uiuatur, ut quam delicias & amores suos uocet Cæcilius, sicut à conuersatione, uicūq̄ diæta. De heliocamino Vlpianus in Seruitutib. urbanis, Si arbor (inquit) heliocamiano, uel solaris solem adimat, dicendum erit, quia umbram facit in loco, cui Sol fuit necessarius, contra seruitutem impostum fieri. De zeta, Lamprid. Indicos odores Heliogabalus ad uaporandas zetas sine carbomb. iubebat incendi. De zeta cula Plin. Mox zeta cula refugit quasi cubiculum.

Zēgītēs, (ζηγίτες) calami, arundinisq̄ seu tibia genus, à paritate dictum, quod eo duplices fiebant tibiae.

Zēgmā. atis. (ζεγμα) Latine connexio, siue adiunctio dicitur. Figura cum plures sensus uno conestuntur uerbo, quod tribus modis sit, aut præposito uerbo, ad quod reliqua respiciant: ut, Vicit pudorem libido, timorem audacia, rationem amentia: aut uerbo postposito: ut, Neque is es Catilina, ut te aut pudor à turpitudine, aut metus à periculo, aut ratio à furrore reuocaret: aut in medio sensuum posito uerbo: ut, Troiis gena interpres diuūm, &c. Aeneid. 3.

Z ANTE I.

Zīgnis, lacertæ species. ζῆλαξ ἰγνίς. Zimilaces, lapillus qui in Euphrate nascitur, in medio glaucus. Alijs zimilaces dicitur, sine i, in prima syllaba, idq̄ melius, uide Plin. lib. 37. cap. 10.

Zizāniā. ζιζανία. & Zizaniū, ζιζανίον. quid significet, Ambrosius lib. Hexam. declarat dicens: Lolium, et reliqua adulterina semina, quæ frugibus sæpe miscentur, zizania nuncu pari Euangely lectioe cognouimus sed ea proprium quoddam genus habent. Nam ex tritici semine in aliud genus feminis decolora mutatione translata, degenerem traxere naturam. Hoc docet Dominus dicens: Venit inimicus, & super seminauit zizania inter triticum.

Zinzībēr, (ζιζιβήρ) radix, & apud nos immutatis literis dicitur mus genziber. Plin. lib. 12. cap. 7.

Zizīphus, pen. cor. genus arboris, quam nostrates Zibeos uocant. Zizipha, fructus dicitur. Plin. libro 15. cap. 14. Acquæ peregrina sunt zizipha, & tuberes, quæ ipsa non pridem uenerunt in Italiam, hæc ex Aphrica, illa ex Syria.

Zmilaces. uide Zimilaces.

Z ANTE O.

Zōdiacus, (ζωδιακός) pen. cor. dici potest animalis, ab effigie animalium. Nam circulus est maior, obliquus, æquinoctialē in partes æquales secans, cuius una medietas ad Septentrionem, reliqua ad Austrum declinat, in quo duodecim signa sunt, in formam animalis figurata, ut Aries, Taurus. Græcè enim ζῆα animalia dicuntur. Alexander autem Aphrodisæus dicit, Galaxiam circulum uerum esse in celo, & subdit in Commentarijs Meteorologia

corum uerba Aristotelis. ἰσορῆα δὲ τὸ μὲν καλοῦμεν πρὸς τὸ
 ῥῆμα τινὰς γαλαξίαν ὁδὸν λέγουσιν ἄνθρωποι καὶ κλοῦν, καὶ ἡλιον πρὸ
 τῆσιν τούτοις φέρονται. id est, Refert Pythagoricorum aliquos
 Galaxiam uiam dicere, esse circum, ☉ Solem ante hunc
 ferri.

Zōgrāphōs, (ζωγράφος) pictor animalium. Zographia, ipsa
 pictura.

Zōmōs, (ζωμός). Latine dicitur ius, pro brodio. Vnde ☉ Zomo-
 peos, (ζωμοποιός). coquus.

Zōnā, (ζώνη). cingulum quo cingimur. Martialis libro 14. Lon-
 ga satis nunc sum, dulci sed pondere uenter Si tumeat, fiam
 tibi zona breuis. Hæc ☉ lorum dicitur, ☉ baltheus,
 quamuis baltheus sit etiam, à quo arma dependent: ☉ cin-
 ctus, ☉ cingulum à cingendo. Hinc zonarius, substanti-
 uum, qui zonas facit. Et zonarius adiectiuum, quod ad zo-
 nam pertinet: ut seclor zonarius, quem crumenifecam aliàs
 appellare possumus.

Zōophthalmōs, (ζωόφθαλμος). herba est à similitudine oculi ani-
 malis dicta, quem suo flore præ se fert. Dioscor. lib. 4. ca. 91.
 Plin. lib. 27. cap. 13.

Zōpissā, apud Plinium uiuam picem significat. Vel zopissa
 pix, ut ait idem Plinius libro 24. cap. 7. quæ ex nauibus radi-
 tur, admista cera, ☉ marino sale macerata, multò ad omnia
 efficacior, quàm aliæ pices. Sed propriè resina ex pinu.
 Quamuis Dioscorides libro 1. cap. 96. addit alia etiam signi-
 ficata, cum ait, ζώπιον δὲ οἱ μὲν ἔπορον, τὸ δὲ ἐκ τῶν ποσειδῶν ζῶ-
 πιστον ἐν τῶν μὲν τὰ κρητὸν καλοῦμεν καὶ νηῶν ἀπόχυσμα, οὗ

☉ διαχρῆται, ὅτι τὸ ἐν τῇ θαλάσσῃ βρέχεται, οἱ δὲ τὸν κρητὸν
 ἐν τῶν οὐτῶν ἀνέμασιν.

Z ANTE V, ET Y.

Z Vra, Aphrorum lingua, semen paliuui uocatur, con-
 tra scorpiones efficacissimum. Plinius libro 24. ca.
 pite 13.

Zūthūm, (ζυθός). est compositio facta ex gith, qua utebantur Ale-
 xandrini, ut inquit Galenus in expositione sententiarū Hipa-
 pocratis. uide zythus.

Zygenā, (ζύγωνα) nomen piscis marini, ut est apud Ambrosiū:
 Quid gladios loquar aut zygenas?

Zygiā, (ζυγία). à Græcis carpinus arbor appellatur, quòd ex ea
 materia fiunt iuga iumentis, quæ apud eos zyga uocantur.
 * Aliàs xygia, aceris species rubens, fissili ligno, cortice
 scabro ☉ liuido. Est ☉ xygia, tibia nuptialis. Apuleius, Et
 Sonus tibi xygiæ mittatur.

Zygos, (ζυγός). Latine iugum. unde Zygia Iumo, quasi iugatiua:
 siue iugalis, ab eo quòd præst maritali coniugio. Verg. lla-
 bro 4. Cui sunt uincla iugalia curæ.

Zymē, (ζύμη). fermentum.

Zymēs, panis fermentatus. Azymus. a. um. sine fermento.

Zythus, uel Zythum uinum, ex hordeo factum, (ἐκ κριθῶν οἶνος).
 inquit Suidas. Vide Dioscoridem lib. 2. cap. 97. Quomodo
 conficiatur, uide Ruellium. (ζυθός). uide zuthum. Columela
 lib. 11. Vt Pelusiaci proritet pocula zythi.